

Иван Александрович Иљин

Основе хришћанске културе

Превод
НАДА УЗЕЛАЦ

— БУКЕФАЛ Е. О. Н. —

Београд—Краљево | 2026

Предговор

Брошура *Основе хришћанске културе* први пут објављена је у Женеви 1937. године. После Другог светског рата објављена је, заједно с другим радовима И. А. Иљина, у штампарији преподобног Јова у Минхену. Међутим, будући да су све књиге распродате и у руској емиграцији, и у Русији, братство св. Јова Почајевског у Минхену објављује ово ново издање *Основа хришћанске културе*. Ова књижица данас нам се чини веома важном за интелектуални свет у културно и духовно опустошеној Русији, која је више од 70 година жртва јарма антикултурне и антидуховне власти.

Нарочито нам се значајном чини поглавље „о хришћанском национализму“.

Политички догађаји последњих година утицали су на то да национално питање у Русији добије нарочити значај. На силу уводећи интернационализам, безбожна комунистичка власт уништила је здрав однос према националном питању и, као резултат, народе, који су некада били мирољубиво уједињени у Руској империји, довела до дубоког узајамног неповерења и следе мржње. У садашњем тренутку постоји опасност од распаљивања националне мржње и распада Руске државе.

У *Основама хришћанске културе* И. А. Иљин открива основне елементе хришћанског погледа на свет и његов утицај на културу човека. Надамо се да ће идеје овог великог руског мислиоца XX века наћи свој одјек и примену у данашњој Русији.

Издавач

1. Криза савремене културе

Све што се током двадесетог века одиграло у свету веку и што се и даље одиграва сведочи о томе да хришћанско човечанство преживљава дубоку религиозну кризу. Широки слојеви друштва изгубили су живу веру и удаљили су се од хришћанске цркве. Међутим, удаљивши се од ње, многи према њој нису остали равнодушни; они су попримили осећање отуђености, осуде и непријатељства. Код једних је ово непријатељство – хладно и пасивно; код других је ово непријатељство – снажно и организовано, али релативно коректно; код трећих - оно представља фанатичну мржњу која поприма облик

прогона. Разлика између ових група није ни дубока, ни принципијелна: све оне чине јединствен фронт узајамног прећутног разумевања, саосећања, па чак и - скривене или отворене - подршке.

На овај начин, унутар хришћанског човечанства, ако оставимо по страни друге религије – конфучијанску, будистичку, мухамеданску и друге – створен је широки антихришћански фронт, који настоји да изнедри нехришћанску и противхришћанску културу. Ова појава није нова. Двадесети век, на трагу деветнаестог, само испољава процесе који су били на помолу и као да своди њихове рачуне. Процес одвајања културе од вере, религије и цркве одавно је отпочео и траје већ неколико векова: одавно се већ у Европи и Америци лагано развијала и јачала световна култура, „секуларизована“, а овај процес секуларизације започео је још с епохом ренесансе (XIII–XV век).

Првих век и по после Христа многе ствари, при том суштинске, биле су сасвим другачије. Да ли због тога што су људске душе биле поверљивије и целовитије, мање сложене и различите (мање диференциране), инстинктивније и ирационалније и, стога, скромније и духовно бојажљивије; да ли због тога што се божанственост Јеванђељског откровења примала непосредније, снажније и дубље; да ли због тога што се човек није осећао као господар природе, већ као беспомоћна жртва, која од ње зависи; да ли због тога што је живот на земљи био оскуднији, неуређенији и много више на удару природе – тек, само у то време људи су религију доживљавали као *средншїе духовної живоїѣ*, као његов *їлавни*, а можда и једини *извор*. Чувар ове религије за њих је била хришћанска црква.

Последња четири века, а нарочито последња два века (XVIII и XIX) ово стање ствари

у душама веома се променило. Овај процес не могу овде да проучавам с историјске стране; то захтева сложен и детаљан приказ. Већ крај средњег века носи собом наговештаје и зачетке тог процеса. А последице овог процеса сnose савремена поколења.

Европска култура XIX века, по својој суштини, већ је световна, секуларизована култура: световна наука, световна уметност, световна правна свест, световно осмишљена привреда, световни поглед на свет и објашњење свемира. Култура нашег времена све више се удаљава од хришћанства; али не само од њега – она у целини губи религиозни дух, па и смисао и дар. Она није прешла ни на какву нову религиозност; није, чак, ни кренула у потрагу за новом религиозношћу. Одвојивши се од хришћанства, она је отишла у безрелигиозну, безбожну празнину. Човечанство не само да престаје да развија, негује и чува црквено-хришћанско иску-

ство, него престаје да развија и свако *друго религиозно искуство*. Оно се удаљава од хришћанства, али не тежи ничему другом. Још од времена француске ренесансе и с њом повезане француске револуције, историја XIX века представља покушај да се изгради духовна култура која ће бити изнад религиозних предрасуда и без, тобоже, непотребних претпоставки (хипотеза) о души и духу. Постепено се ствара и јача култура без вере, без Бога, без Христа и Јеванђеља. И хришћанска црква, у својим темељима, постепено постаје присиљена да узима у обзир ову самосталност нове културе. Расте и шири се созерцање света, које излази на крај без Богосозерцања. Нова, позитивистичка наука постиже томе саобразне успехе на пољу истраживања; ови успеси имају такве практичне и техничке резултате (медицина, бактериологија, пара, електрика, хемија, машине, железница, телеграф, телефон, радио, авијација) и

проузрокују такве друштвене појаве (машинска, капиталистичка индустрија, пролетаризација маса, револуционарни покрет); и све то, опште узев, у толикој мери мења устројство, интересе, укус и потребе човекове душе (душевни склоп новог грађанина, пролетера, масовног чиновника, интелектуалца или полу-интелектуалца) да хришћанска црква с њој својственим дубоким конзервативизмом у учењу (догма!), у организацији (канон!), у молитви (-обред!), није нашла и не налази у себи довољно стваралачке иницијативе и прилагодљивости да би као раније задржала *главни ауторитет* по питањима људског знања и деловања по питањима културне теорије и праксе. И због тога, човек новог европског душевног склопа све више се отуђује од вечних истина хришћанства, одвицава се од тога да их созерцава, навикава се да се сналази и без њих, религиозно се умртвљује, умно и морално изопачује и иде у

сусрет културној кризи, до сад невиђеној у историји човечанства.

У средњем веку хришћанска црква духовно је предводила хришћанско човечанство и била његов највиши ауторитет. Сада га она не предводи. Савремено човечанство стреми *дружим силама* и то таквим, које су се и саме одвојиле од хришћанства и религиозности уопште. Ове силе не трагају за Божанским, од Божанског не полазе и Њега не остварују; осим тога, оне су данас ступиле у огорчену, краву битку против Божанског начела, против хришћанске цркве и уопште против сваке људске душе која верује.

Савремено човечанство поводи се:

Прво, за *материјалистичком науком*, која, очигледно, напредује у својој области управо захваљујући томе што је одбацила хипотезу Бога и раскинула са сваком религијом. Ову науку предводе *позитивистичке природне науке*

Најзначајнији радови

Криза идеје Субјекта у учењу о науци Фихтеа Старијег. 1911.

Философија Хегела као учење о конкретности Бога и човека. 2 тома. 1916–1918.

Учење о правној свести. До сад необјављено. 1919.

Основни задаци правне науке у Русији. 1921.

Религиозни смисао философије. 1924.

О супротстављању злу силом. 1925.

Пут духовне обнове. Вера. Љубав. Слобода. Савест. Породица. Отаџбина. Национализам. 1935. Објављена и на немачком језику.

Преведена на италијански, међутим још не-
објављена.

Основе уметности. О савршеној уметно-
сти. 1937.

Основе хришћанске културе. 1937.

О тами и озарењу. Књига књижевне кри-
тике. Стваралаштво Буњина. Стваралаштво
Ремизова. Стваралаштво Шмељова. 1938. Није
објављено.

Ватре живота. Књига утехе. Објављена на
немачком, у два издања. 1938–1939. Пише се на
руском.

Појуће срце. Књига тихих созерцања. Об-
јављена на немачком, у Швајцарској. 1934. На
руском није објављена. Преведена на енглески
језик, али није објављена.

Суштина и својеврсност руске културе.
Објављена на немачком у Швајцарској. 1942,
1944. Преведена на француски и енглески, још
необјављена.

О руској култури будућности. Књига задатака и нада. Објављена на немачком, у Швајцарској. Пише се на руском. 1945.

Аксиоми религиозног искуства. Завршава се на руском језику.

О Русији у будућности. Завршава се на руском језику.

Јун 1948. године